Eduskunnan talousvaliokunta
tav@eduskunta.fi

Viite: VNS 1/2025 vp

KESKUSKAUPPAKAMARIN LAUSUNTO VALTIONEUVOSTON SELONTEOSTA TEOLLISUUSPOLITIIKASTA

Keskuskauppakamari kiittää mahdollisuudesta lausua eduskunnan talousvaliokunnalle valtioneuvoston selonteosta koskien teollisuuspolitiikkaa. Keskuskauppakamari pitää erittäin tärkeänä, että eduskunta käsittelee teollisuuspolitiikkaa selonteon kautta. Vakaan ja ennustettavan teollisen toimintaympäristön ylivaalikautinen edistäminen tukee suomalaisen teollisuuden globaalin kilpailuaseman vahvistamista, uudistumista ja investointien kotiuttamista.

Keskuskauppakamari osallistui teollisuuspoliittisen strategian ohjausryhmän työskentelyyn 2024. Teollisuuspoliittinen strategia ja siihen pohjautuva selonteko ovat kattava kuvaus Suomen toimintaympäristössä tapahtuneista muutoksista, käynnissä olevista murroksista ja teollisuuspolitiikan välineistä. On myös tärkeää, että selonteko käsittelee kattavasti teollisuuspolitiikkaan vaikuttavia EU-politiikkatoimia ja Suomen päätavoitteita niitä koskien.

Toimintaympäristön murros ja valtiontukikilpailu

Uusi teollisuuspoliittinen strategia on laadittu vastaamaan Suomen muuttuneeseen toimintaympäristöön, jota muovaavat Venäjän hyökkäyssota ja geopoliittiset jännitteet, epävarmemmat talousnäkymät ja kiristynyt valtiontukikilpailu Kiinan, Yhdysvaltain ja Euroopan välillä ja jossain määrin myös EU:n sisällä.

Keskuskauppakamarin vientijohtajakyselyssä (maaliskuu 2024) 47 % yrityksistä kertoi varautuneensa geopoliittisiin riskeihin arvioimalla arvo- ja toimitusketjuja uudelleen. Toisaalta ns. nearshoring tai friendshoring -ilmiö, eli toimitusketjujen tuominen lähemmäs tai liittolaismaihin voi myös tukea Suomen teollisuuden asemaa. Selkeimmin tämä voi näkyä puolustusteollisuudessa ja kaksikäyttötuotteissa sekä kriittisissä raaka-aineissa ja niiden jalosteissa. Esimerkiksi Suomen akkustrategia huomioitiin 2021 Valkoisen talon julkaisussa turvallisista toimitusketjuista.

Valtiontukisääntöjen höllentäminen on johtanut epäterveeseen kilpailuun, joka tällä hetkellä vahingoittaa EU:n sisämarkkinoiden toimintaa. Keskuskauppakamarin koostamien tietojen mukaan jäsenmaat ovat ottaneet 2023–2024 käyttöön 98 erilaista puhtaiden teknologioiden tukiohjelmaa, joiden yhteisbudjetti on noin 160 miljardia

euroa. Kolme suurinta jäsenmaata kattaa tästä yli 70 prosenttia. Tämän lisäksi erilaisia nousseita kustannuksia korvaavia kriisitukia on koronan, Venäjän hyökkäyssodan ja energiakriisin jäljiltä jatkettu viime vuosiin asti.

Komissio esittää valtiontukipoikkeusten jatkamista vuoteen 2030 asti. Kuten selonteossa todetaan, Suomen on varauduttava valtiontukikilpailun jatkumiseen ja vaikutettava sen puolesta, että EU:n väliaikaisten kriisipuitteiden jatko vuoden 2025 jälkeen palvelee Suomen tavoitteita.

Selkein tapa varautua on jatkaa 2025 käyttöön otettua investointiverohyvitystä ja kehittää sitä siten, että se soveltuu myös pk-yrityksille ja kattaisi myös hiilidioksidin talteenoton. Myös Risto Murron kasvutyöryhmän raportti esitti pitkäaikaista puhtaiden, vihreiden investointien verovähennyksen käyttöönottoa. Verohyvityksen jatkolla olisi suuri merkitys myös Suomen ilmastotavoitteiden saavuttamisen kannalta.

Muiden maiden valtiontuet voivat avata myös vientimahdollisuuksia suomalaisille yrityksille laajentua uusille markkinoille ja osallistua investointien arvoketjuihin. Osana teollisuuspolitiikan toimeenpanoa on ylläpidettävä ajankohtaista tietoa Suomen keskeisten vientimaiden tukivälineistä ja niiden käynnistämistä suurista hankkeista.

Myös Suomen Teollisuussijoitus Oy:n (Tesi) vahvistuva teollisuuspoliittinen rooli tukee investointien kotiuttamista kiristyvässä kilpailussa. Keskuskauppakamari pitää myönteisenä hallituksen aiempaa päätöstä pääomittaa Tesiä 300 miljoonalla eurolla usean vuoden aikana suoria sijoituksia varten. Samalla on olennaista varmistaa Tesin roolin jatkuminen pääomarahastojen tärkeänä ankkurisijoittajana, uuden sijoitusstrategian mukaisesti.

Osana tulevaa EU:n monivuotista rahoituskehystä on määrä perustaa uusi kilpailukykyrahasto. Keskuskauppakamari pitää tärkeänä, että rahaston rahoituspäätösten kantavana periaatteena on kilpailtu ja laatuun perustuva päätöksenteko. Esimerkiksi innovaatiorahaston yhteydessä kokeiltu vetyhuutokauppamenettely voi olla toimiva väline rahoituksen ohjaamisessa mahdollisimman hyviin kohteisiin eri puolilla Eurooppaa. Suomalaiset yritykset ovat menestyneet hyvin kilpaillun rahoituksen haussa.

Kilpailukykyinen ja vakaa teollinen toimintaympäristö

Keskuskauppakamari pitää selonteon painotusta sekä vakiintuneiden teollisuusalojen uudistumiseen että uusien kasvualojen vahvistumiseen tasapainoisena lähtökohtana. Suomessa on vahvoja olemassa olevia viennin moottoreita metallinjalostuksesta ja teknologiateollisuudesta metsä- ja kemianteollisuuteen, ja nousevia toimialoja esimerkiksi puolustuksen, datatalouden ja puhtaan siirtymän teemojen ympärillä.

Teollisuuspolitiikan perustana on oltava kilpailukykyinen ja vakaa teollinen toimintaympäristö, johon kuuluu ennustettavuus, toimivat työmarkkinat ja osaavan työvoiman saatavuus ja sujuva luvitus. Selonteon toimenpiteissä kiinnitetään huomiota luvituksen resursseihin. Tämä on erityisen tärkeää uuden Lupa- ja valvontaviraston käynnistymisen yhteydessä. Samalla on huomioitava myös luvituksen kokonaisuuden toimivuus, mukaan lukien muut viranomaiset kuten TUKES, kaavoitus ja erilaiset verkkoluvat.

Tuottavuuden vahvistaminen panostamalla uudistumiseen ja T&K-toimintaan on keskeinen osa teollisuuden kilpailukyvyn vahvistamista. Teollisuuspoliittisen strategian toimenpiteissä mainitaan nykyisen T&K-verovähennyksen kehittäminen. Tällä olisi merkitystä erityisesti kasvuhakuisille pk-yrityksille. Julkisen tutkimusinfrastruktuurin hyödyntämistä voitaisiin osaltaan kiihdyttää mahdollistamalla spinoff-yritystoiminta VTT:n tapaan myös muista tutkimuslaitoksista.

Puhdas, toimitusvarma ja kohtuuhintainen energia on muodostumassa Suomelle aidoksi kilpailueduksi. Keskuskauppakamari huomauttaa, että selonteko voisi käsitellä vahvemmin sitä, millaista energiaa teollisuus tarvitsee. Kysyntäjoustoon osallistuminen on tärkeää sähköjärjestelmän tasapainottamiseksi. Lähtökohtaisesti suunnitteilla olevat investoinnit, kuten vetyhankkeet, päästötön metallinjalostus ja datakeskukset rakentuvat kuitenkin tasaisen sähkön kysynnän varaan.

Selonteko tunnistaa vahvuutena eri puolilla sijaitsevat teolliset keskittymät ja ehdottaa teollisten keskittymien kehittymisohjelman laatimista. Keskuskauppakamari kannattaa toimenpide-ehdotusta. Teollisuusalueiden kehittäminen kokonaisuutena tuottaa synergiaa esimerkiksi logistiikassa, infrastruktuurissa, energiassa ja sivuvirtojen hyödyntämisessä ja vahvistaa teollisia ekosysteemejä.

Kauppakamarikyselyissä osaavan työvoiman saatavuus nousee toistuvasti esiin kolmen tärkeimmän kasvun pullonkaulan joukossa. Selonteko käsittelee hyvin toimenpiteitä jatkuvan oppimisen ja työelämän tarpeista lähtevän koulutuksen edistämiseksi. Kansainvälisiin rektrytointeihin, mukaan lukien Suomessa opiskelevien työllistyminen ja perheenjäsenten työllistyminen tarvittaisiin kuitenkin nykyistä vahvempi ote. Samalla tulisi pidättäytyä toimista, joilla vaikeutetaan työperäistä maahanmuuttoa. Keskuskauppakamari on esittänyt, että työnhakuajan tulisi olla 6–12 kuukautta nykyisen esitetyn kolmen kuukauden sijaan ja sen tulisi perustua työnhakijan omaan ilmoitukseen sen sijaan, että työnantajien velvoitteita lisätään.

Toimiva logistiikka teollisuuden tukijalkana

Teollisuuspoliittinen selonteko viittaa osana teollisuuspoliittista strategiaa toimineen logistiikan alatyöryhmän asettamiin tavoitteisiin. Nämä tavoitteet tulisi nähdä erillisen sijaan vahvemmin osana teollisuuspoliittisen strategian kokonaisuutta.

Suomessa yritysten logistiikkakustannukset ovat verrokkimaita korkeammat, sillä etäisyydet päämarkkinoille ovat pitkiä. Ulkomaan kuljetuksissa toimitusketjuun sisältyy usein pitkiä kotimaan maakuljetuksia. Logistiikkakustannusten osuus yritysten kustannuksista on Suomessa noin 12 prosenttia, ja kuljetusintensiivisessä teollisuudessa osuus on huomattavasti tätä suurempi.

Pitkien etäisyyksien ja kaukaisen sijainnin tuomaa takamatkaa on kurottava kiinni digitalisaation ja kuljetusjärjestelmän tehokkuuden avulla. On tärkeää, että logistiikkasektoriin kohdistuvat verot ja maksut pidetään kohtuullisina, jotta logistiikkakustannukset eivät entisestään kasvaisi. Päästökauppa laajenee käytännössä koko liikennesektorille tällä vuosikymmenellä, mikä lisää kuljetuskustannuksia, mutta luo mahdollisuuksia nopeuttaa irtautumista fossiilisista polttoaineista. Tämän tueksi tarvitaan kannusteita kalustohankintoihin ja lataus- ja jakeluinfraan sekä uusiutuvien polttoaineiden saatavuuden varmistamista.

Lähes kaikki Suomen ulkomaan kuljetukset kulkevat Itämeren kautta. Suomalaisen teollisuuden kannalta on olennaisen tärkeää, että ulkomaankaupalle löydetään vaihtoehtoisia kuljetusreittejä, jotka parantavat logistiikka- ja kuljetusjärjestelmän palvelutasoa, huoltovarmuutta ja kustannustehokkuutta. Samalla on tärkeää varmistaa, että käytettävissä on riittävästi jäänmurtokapasiteettia ja Itämeren talvisiin olosuhteisiin sopivaa aluskapasiteettia.

Kunnioittavasti,

Teppo Säkkinen
Johtava asiantuntija, elinkeino- ja ilmastopolitiikka
Keskuskauppakamari